

— **E Nevi Vastia**

Ukázky z Nového Zákona, které do kalderašského dialektu přeložil Matéo Maximoff, a jejich srovnání s překlady do lováského dialektu a do slovenské romštiny

Posledním dokončeným dílem Matéa Maximoffa je jeho překlad Nového zákona do kalderašské romštiny. Otiskujeme vybrané ukázky a pro srovnání uvádíme některé úryvky z překladu maďarského básníka Józsefa Darócziho do lováského dialektu a některé z překladu Vlada Oláha do slovenské romštiny.

1) NOVÝ ZÁKON V PŘEKLADU MATÉA MAXIMOFFA

(kalderašský dialekt)

E NEVI VASTIA

Nový zákon v kalderaštině

Přeložený Matéem Maximoffem

Vydala Société biblique française, Paris 1995.

2) ČTYŘI EVANGELIA V PŘEKLADU JÓZSEFA DARÓCZIHO

(dialekt maďarských Lovárů-Olachů)

LA BIBLIAKE SVUNCI EVANGELIUMURA

Vydalo Cigány Kulturális és Közművelődési Egyesület, Pécs

3) SKUTKY APOŠTOLŮ V PŘEKLADU VLÁDA OLÁHA

(východoslovenský dialekt romštiny)

PAL ODA, SO KERENAS LE DEVLESKERE BIČHADE – SKUTKY APOŠTOLŮ

romsko-české vydání

Vydalo G plus G, Praha 2000

| Přijetí romské delegace u papeže Jana Pavla II. v roce 1991; Matéo Maximoff stojí vpravo vzadu za Svatým otcem | foto archiv MH |

Matéo Maximoff
MATEI 5

József Daróczy
O EVANĎELIMO KATHAR O MATHE 5

Evangelium podle Matouše 5 – Blahoslavenství

O divano pe o plajorro

Dikhel pe o narodo, o Jesusu anklisto pe o plaj; aj, pala ke bešlo tele, leske vortača pašile paša leste. Porme, puterdias o muj, vo si-kiarel le, aj phenel:

E čači veselia

Veseli t'aven le čorre ande o duxo, ke e amperecia le čereski si lengi!

Veseli t'aven le nekežime, ke avena len mila!

Veseli t'aven le prosti, ke lenge avela e phuv!

Veseli kudala kaj si bohale aj trušale anda e kris, ke von avena pravarde!

Le plajeski vorba

O Jesus angla le narodonge jakha pre gelas po plaj, haj tele bešlas. Leske sittjarde pale sa krujal line than leste. Kana sa tele bešla paša leste, O Jesus pe vorbate phuterdas o muj, haj kade sittjardas len;

Le oxto baxtaljipe

Baxtale si kodol, kon ando duho xore-j, ke kodolengo-j o rajo.

Baxtale-j kodol, kon bilošake-j, ke maj lošarna len.

Baxtale-j la pačake manuša, ke lengi avla e phuv.

Baxtale-j kodol, kon bokhajven haj trušajven po čači, ke von pherdjona lesa.

Veseli le milosi, ke avela mila anda lende!
Veseli kudala kaj si lengo ilo vužo, ke von
dikhena le Devles!

Veseli kudala kaj keren e patia, von avena
akharde šiave le Devleske!

Veseli kudala kaj avena marde ke von ke-
ren sar o Del mangel, ke e amperecia le če-
reski si lengi!

Veseli avena tume, kana dena tumen pe
o lažiav kana gonina tumen aj kana phenena
xoxajmos pe tumende sako fialo, pala mande.
Veselin tume aj aven ande o veselimos, ke
tumaro pokjinimos avela baro ande o čerik;
ke sa kadia marde le profeton kaj sas maj
anglal tumendar.

...

Baxtale-j kodol, kon mila žanem te len,
ke vi lenca milasa avla o Del.

Baxtale-j kodol, kaske užo-j lengo jilo, ke
von dikhna le Devles.

Baxtale-j kodol, kon ande-j pača trajin,
ke le Devleske šavenge akharna len.

Baxtale-j kodol, kon našade-j misto o ča-
čipe, ke lengo si le rajosko them.

Baxtale san-le, te misto mande tele di-
khen tumen. Haj anda kadi našaven tumen,
haj xoxades sogodi nasul xutjilen pe tumende
misto mande.

Lošan haj assan, ke but mištjipe lena an-
de o rajo. Len ande tumare godji; vi le profe-
ton kade našavnas dolmut angla tumende.

...

MATEI 6

O EVANĐELIMO KATHAR O MATHE 6

Evangelium podle Matouše 6 – Jak se modlit, Modlitba Páně

...

...

Sikiarel sar te rrudin

Kana tume rrudin, na aven sar le athajtoria,
kaj drago lenge te rrudin ande le khangeria
židovicko aj ande le kolcuri le vulicenge, te
dikhen le le manuš, me phenav tumenge ča-
čimasa, von line pengo pokjinimos. Numa
kana tu rrudis, žia ande tjiri komnata, phan-
dav tjiro vudar, aj rrudisar tjire Dades kaj ga-
radilo; aj tjiro Dad, kaj dikhel so keres gara-
des, dela tuke.

Kana rrudis, na butiar le vorbi intajno, sar
kudala kaj či patian kaj von gindin te o Del

O rudjimo

Kana rudjin tumen na keren kade sar le xo-
xamne, kon angla le manušenge jakha ru-
djinde ande-j knageri haj pe-j vulica, ke te
sikaven pe. Ba me phenav tumenge čáčes, li-
ne penge potjin kathar le manuša. Kana tu
rudjisa tu ža andre ande tjo kher, phandav pe
tute o vudar haj rudjin tu fečome karing tjo
Dad le rajosko. Haj tjo Dad le rajosko po-
tjinla tuke, ke voj vi fečome dikhel.

šunela len te phenena but vorbi. Na aven sar lende; le tumaro Dad žianel so trubul tumen.

Eta sar tume trubul te rrudin:
Amaro dad kaj san ande o čerik!
Ke tjiro anav t'avel svincime;
ke tjiri amperecia t'avel;
ke te keres sar tu kames
pe e phuv sar ande o čerik.

De ame adies
amaro manro sako diesesko.
Jertisar amenge amare bezexa,
sar vi ame jertosaras kudalenge
kaj amisajle amende.

Na zumav ame, numa skipisar amen katar o xitro.

Ke tuke si, ande sa le berš kaj avena,
e amperecia,
e zor aj o vestimos. Amen.

Te jertina tume le manušenge so kerde tumenge nasul, tumaro Dad anda o čerik jertila tumenge vi vo. Numa te na jertina tume le manušenge, tumaro Dad či vo či jertila tumare nasulimata.

...

Kana rudjin tumen, na phenen but vorbi, sar kodol kon či žanen le Devles, haj kodi gindjin ke te šordjola anda lende e vorba ande jekh šunla lengo muj o Del. Na žan pala kad dal manuš! Žanel tumaro Dad kaj si-lo ando rajo, ke so trubul tumen, maj anglal sar kaj mangelas les. Tume kadej rudjin tume:

Amaro Dad, kon san ando rajo,
te svuncisajvel pe o anav,
te avel-tar tjo them,
te kerdjol pe tji voja,
sar ando rajo, kade vi ande-j phuv.

Sakko djesesko manro
de amen adjes,
haj jertosar amare bezexa,
sar ke vi ame jertosaras kodolenge,
kon amenge keren bezexa.

Haj na inger amen ande-l nasuljipe,
ba slobodisar amen kathar o dušmano.

Te jertosarena le manušenge so doš kerde tumenge, vi tumaro Dad kaj si ando rajo jertjila tumenge. Ba te tume či jertjina le manušenge, či tumaro Dad či jertjila tumare doša.

...

Skutky apoštolů 12 – Herodovo pronásledování

...

O Jak mundarde les aj o Petri phandade les
Karing kudia vramia, o amperato o Erodo thodias pe te kjunuil unen anda e khangeri. Aj vo kerdias te merel la sabiasa le Jak, phral le Jonosko. Dikhlias ke sas drago le Žido-vonge, vo maj astardias le Petri. Sas ka le dies le manrenge bidrosdake. Pala ke lias les aj šiudias les ande e temnica, vo thodias les t'arakhen les štar-var-štar ketanen ke sas les gindo t'anen les angla o narodo pala e Patradi. Kadia o Petri sas garado ande e temnica; aj e khangeri či ašelas te rrudin leske le Devles.

Skipisarde le Petri

E riat maj anglal kaj o Erodo sas te sikavel les, o Petri, phanglo do lansora, sovelas maškar duj ketani; aj kaver angla o vudar arakhenas e temnica. Aj eta, jekh anželo le Baresko avilo, aj jekh vedaria strefial ande e temnica. O anželo uštiavel le Petri, marel les pe o prašav, aj phenelas: „Ušti sigo!“ Le lansuri pele pa leske vas. Aj o anželo phenel leske: „Tho tjire spargati.“ Aj vo kerdias kadia. O anželo maj phenel leske: „Tho pe tute tjiri bunda, aj ajdi manca.“ O Petri anklisto, či žianelas ke so kerdio katar o anželo te si čačes, aj vo gindilas pe ke dikhel suno. Kana von nakhle katar le pervi ketani porme katar le duj, von

...

O Herodes marel murdarel o khangeripen
Andr'oda čiro hazdňa peskere bengiňale vasta o Herodes thagar, kaj te kerel bibacht le phralenge andro khangeripen. Diňa te murdarel chareha le Jakubos, le Jaňuskere phrales. Sar dikhľas, hoj les o Čhinde vašoda ašaren, diňas te phandel andre the le Petros. Akor esas patrad'i. Chudňa les u diňa les te phandel andre bertena. Štar varti, sakones štare slugadženca, les l'ikerenas tel e jakh. Pal e patrad'i kamelas o Herodes te anel le Petros angle manuša, kaj leske te keren kris. Le Petros vartinenas andre bertena u o phrala andro khangeripen mangelas raťi d'ives le Devles vaš leske.

Le Petroske phundrisaľol e bertena

Odi rat, so les kaml'a o Herodes te anel anglo kris, sovelas o Petros maškar o duj slugadža, phandlo duje lancenca, u mek o vartaša kere-nas varta angle la bertenakero vudar. Jekhvar este paš leste terd'olas le Rajeskero and'elos u andre bertena vuduďisaľiľa baro vudud. O and'elos demaďa le Petros andro šero, uštaďa les u phenda: „Sigo, ušti!“

O lanci pejle tele pal le Petroskere vasta. O and'elos leske phenda: „Phand pre tute e kušťik u uri o pindrale!“ O Petros oda kerd'a u o and'elos leske phenda: „Le pre tute tiro urdo u av pal mande!“ Akor o Petros džalas pal o and'elos, so les l'idžalas andal

aresle ka o vudar o sastruno kaj žial ande o foro, aj kaj puterdilo anda peste angla lende; von ankliste avri, aj gele angle ande jekh vulica. Strazo o anželo muklias le Petri.

Avilo peste, o Petri phenel: Me dikhav akana čačimasa ke o Baro tradias peske anželos, aj ke vo skipisardias ma anda o vas katar o Erodo aj anda sa so o narodo židovicko ažiukerelas.

Pala ke dias pe gindo, vo gelo karing o kher la Mariako, e dej le Jonoski, akharenas les Marko, kaj but manuś sas ande jekh than aj rrudinas. Vo marel ka o vudar kaj den andre, aj jekh sluganka, buśiol Rod, paśili t'aśunel. Voj prinžiardias o hango le Petrosko; aj ande pesko veselimos, bi te putrel, voj naśli te phenel ke o Petri si ka o vudar. Von phenen lake: „Tu san dili.“ Numa voj zuriarel ke e diela si kadia. Aj von phenen: „Lesko anželo si.“

Numa o Petri maj marel. Von puterde, aj sas lenge šodo ke dikhen les. O Petri, kerdias lenge anda o vas t'aśen, mothol lenge sar o Baro ankaladias les avri anda e temnica, aj vo phenel: Phenen kadia ka o Jak aj ka le phral. Porme vo anklisto avri, aj gelo-tar ande jekh kaver than.

Kana o dies avilo, le ketani but miśkisajle, te žianen so areslo le Petroske. O Erodo, thodias pe te rodel les aj či arakhlias les, puśel katar kudala kaj arakhenas les, aj dias ordina te ningeren le te kjinuin le.

Atunči vo vulisto anda e Judea ande o Kesare, te beśel khote.

...

e bertena, aľe na džanelas, či ada savoro ačhel čačipnaste; gondolinelas, hoj džal sune.

Gejle khatar e angluņi varta, paľis khatar e dujto, u avle ke trastuņi kapura, so ľidžalas andro foros. E kapura angle lende korkori phundrisaľila. Gejle avri, pregejle jekh dro-maľi – u akor o anđelos naśľila. Ča akana o Petros avľas ke peste u phendaś: Akana džanav, hoj o Raj čačes bičhađa peskere anđelos, kaj man te lel avri andal le Herodesiskere vasta u kaj man te arakhel ola bibachťatar, so manca o Čhinde kamen te kerel.“

Avka gejľa andro kher ke Marija, ke daj le Jaņuskeri, so les akharenas Marek. Odoj sas but manuśa u mangenas pen ko Del. Sar o Petros demaďas pro vudar, avľa jekh čhajori, so lakero nav sas Rode. Phučelas, ko hin. Prindžarda le Petroskero hangos, aľe na phundraďa, ča andre bari loś prastaňa te phenel, hoj o Petros terďol anglo vudar. Aľe jon lake phende: „Diľiňaľos.“ No joj ačhelas pr'oda, hoj oda hin čačipen. Phende lake: „Oda talam leskero anđelos.“ Aľe o Petros marelas pro vudar sa het. Ta gejle, phundra-de u ča porade o jakha, kana les dikhle. Si-khaďa lenge le vasteha, kaj te aven čit u diňa te vakerel, sar les o Raj iľa avri andal e bertena. Agoreste lenge phenda: „Džan u džanaven le Jakuboske the avre phralenge, so pes ačhila.“ Paľis mukhľa o foros.

Tosara ačhila maśkar o slugadža bari čin-gar, bo o Petros na sas. O Herodes les diňa te rodel, aľe naśti les arakhenas. Chudkerelas avri le vartaśen, diňa len te murdarel; paľis mukhľa e Judeja u gejľas andre Kezarija.

Matéo Maximoff:
I KORINTANURI

První list Korintským 13 – Lásky nejvyšším darem

E dragostia

Makar ke me dava duma le šiba le manušenge aj le anželonge, te na avela ma dragostia, me sim sar jekh duba kaj bašel, vaj jekh cimbalu kaj ašundiol. Aj makar ke avela ma o dinimos te dav duma pe maj angle, o godimos katar sa le čudeni aj te žianav sa, kana makar avela man sa o patiamos žikin šaj te parruvav pa o than le plaja, te na naj ma e dragostia me či sim khanči. Aj makar kana dava sa mirre barvalimata te pravavarav le čorren, makar kana me dava murro stato te phabaren les, te na naj ma e dragostia naj mange khanči kodo.

E dragostia ažiukerel, voj si pherdi lašimos; e dragostia či kamel te lel avrestar; e dragostia či luvudil pe, voj či phukiarel pe barimatangi, voj či kerel khanči nasul, voj či rodel te niril, voj či xoliavol, voj či gindil pe ka o nasulimos, voj či veselil pe anda kaj naj vorta, numa voj veselil pe anda o čačimos; voj či mukel, voj šaj daštil sa, voj ažiukerel sa, voj ninkerel sa.

E dragostia či xasavola šova. Le dieli kaj phenena ke avena getona pe, le šiba ašena, so žianen bilala. Ke ame žianas jekh partia, aj ame phenas so avela jekh partia, numa kana so si vorta avela, so si partia bilala.

Kana me simas glata, me davas duma sar glata, me gindivas ma sar jekh glata, me davas ma duma sar jekh glata; kana me areslem rrom, me kerdem bilal, so sas glatako. Adies dikhas sar ande jekh glinda, kaj či dikhas mišto ande late, numa antunči ame dikhasa faca pe faca; adies me žianav jekh partia, numa antunči me žianava sar žianel man o Del.

Akana kakala trin dieli bešen: o patiamos, o ažiukerimos, e dragostia; numa e maj bari anda kudala trin dieli, si e dragostia.

Matéo Maximoff:
SIKAVIMOS 16

Zjevení 16 – Hrůzy sedmi nádob

So marela e xoli le Devleski

Aj me šundem jekh hango zuralo kaj avelas katar o templo, aj kaj phenelas ka le eſta anželi: Žian, aj den mujal pe e phuv le eſta taxta katar e xoli le Devleski.

O pervo gelo, aj dias mujal pesko taxtaj pe e phuv. Aj jekh buboj xitro kaj dukhalas malavelas le manušen kaj sas len e pečata la žiganiaki aj kaj kamenas lako stato.

O dujto dias mujal pesko taxtaj ande e Maria. Aj vo areslo rat, sar jekh mulesko; aj sogodi sas živindo mulo, sogodi sas ande e Maria.

O trito dias mujal pesko taxtaj ande le paja, aj le xajnga katar xutel o paj. Aj von aresle rat. Aj me ašundem sar o anželo le pajengo phenelas:

„Tu san vorta,

tu kaj san, aj kaj sanas.

Svinto, ke tu kerdian tjire krisa.

Ke von dine mujal o rat le svincongo aj le profetongo,
aj tu dian len rat te pen; von si arničiči.“

Aj me ašundem o altari kaj phenelas:

„Ej, baria, Del savsem zuralo,

tjire krisa si čače aj vorta.“

O štarto del mujal pesko taxtaj pe o kham. Aj sas leske dino te phabarel le manušen katar e jag; aj le manuš sas phabarde katar jekh baro tatimos, aj von prasajle o anav le Devlesko kaj si les putaria pe kudala dukha, aj von či kejsajle te den les vestimos.

O panžto dias mujal pesko taxtaj pe o skamin amperaticko la žiganiako. Aj laki ampercia sas garadi ande o tuniariko; aj le manuš čambenas pengi šib dukhatar, aj von prasanas le Devles le čeresko, pala penge dukha aj pala penge rrani, aj von či kejn pe anda penge butia.

O šovto dias mujal pesko taxtaj pe o baro paj, o Eufrato. Aj lesko paj bilal, eta ke e vurma te avel lašiardi le amperatonge kaj aven pa e rig e čači.

Aj me dikhlem ke anklen anda o muj le šerkanosko, aj anda o muj le žiganiako, aj anda o muj katar o falso profeto, trin duxuri bivuže, jekh fialo sar le braski. Ke si le duxuri le Demononge, kaj keren čudeni, aj kaj žian karing le amperaci sa la phuviake, eta te kjiiden len pe o baro marimos pe o baro dies katar o Del savsem zuralo.

Eta, me avav sar jekh čor. Veselo kudo kaj bešel uštiado, aj kaj arakhel peske calia, eta te na phirel nango aj te na dikhen lesko lažiav!

Von kjidena len ande o than kaj akharen les le Židovuri Armagedon.

O eftato delas mujal pesko taxtaj opral. Aj anklisto avri anda o templo anda o skamin amperaticko, jekh hango zuralo kaj phenelas: „Sa si gata!“

Aj sas strefiajmos, hanguri, rrondieturi aj e phuv isdrajli but, kasavo kaj nas šova dekin o manuš si pe e phuv.

Aj o baro foros sas ulado ando trin parti, aj le foruri le themenge peline tele, aj o Del dias pe godji ka e Babilon e bari, te del la o taxtaj la moliako katar peski phabardi xoli. Aj sa le izuli našle-tar, aj le plaja či maj arakhle le. Aj jekh bari babica, kaj le bambi kintjirinas štar-vardeš kilogrami, perelas anda o čerik pe le manuš; aj le manuš prasanas le Devles, pala e dukh la babicaki kaj sas savsem bari.

| Matéo Maximoff káže na shromáždění Romů | foto archiv MM |

Změny pravopisu oproti kalderašskému originálu:

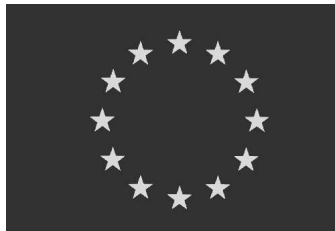
- diftong [aj] píše Maximoff /ai/, tady /aj/ (např. mai/maj).
- afrikáta [c] píše Maximoff /ts/, tady /c/ (např. temnitsa/temnica).
- /c/ píšeme i po n- přesto, že se nejspíš skutečně jedná o [s], z důvodu konsistence (např. mansa/manca).
- uvulární [R] píše Maximoff /ř/, zde podle mezinárodně víc rozšířeného úzu /rr/ (např. řudin/rrudin).
- klitické -tar je oddělené pomlčkou, tj. /-tar/
- palatály jsou zanechány se spřežkou s -j, což odpovídá mezinárodně rozšířenému úzu (tjiri, ne řiri).
- diftongy [ia] a [ie] jsou ponechávány /ia/ a /ie/, protože neznáme kvalitu první části n-
tolik, abychom mohli psát /ja/ (např. zurjarel) a po dentálách by vznikla nejednoznač-
nost s psáním palatál (např. uštiavel, nikoli uštjavel).
- aspirace jsou ponechávány podle originálu, tj. např. i muklias, puterdilo, katar
- pro velární frikativu [x] je ponechán znak /x/

| Shromáždění Romové naslouchají svému
pastorovi Matéovi | foto archiv MM |

Změny pravopisu oproti lovárskému originálu:

- palatální frikativy [š], [ž], [č] jsou oproti originálu (/sh/, /zh/, /ch/) realizovány háčky /š/, /ž/, /č/.
- palatální plozivy [dʲ], [tʲ], nazála [nʲ] a likvida [lʲ] jsou oproti originálu (/gy/, /ty/, /ny/, /ly/) pro srovnatelnost s kalderašským textem realizovány spřeškou s -j: /dj/, /tj/, /nj/, /lj/. Fonetická hodnota /ly/ není zřejmá, v různých lovárských skupinách bývají vyslovovány buď [lʲ] nebo [j]
- velára [x] je ponechána /x/
- spona se odděluje pomlčkou, např. kodolengo-j
- sufigovaný člen se odděluje pomlčkou, např. „ande-j“
- sufix *-tar* se odděluje pomlčkou, např. avel-tar
- reflexiva nejsou psána dohromady, např. „kerdjol pe“ místo „kerdyolpe“

Romano džaniben - ňilaj 2005
Sborník romistických studií

Vydává Společnost přátel časopisu Romano džaniben
Ondříčkova 33, 130 00 Praha 3
tel.: 222 715 947, e-mail: dzaniben@email.cz, www.dzaniben.cz
bankovní spojení: 161582339/0300

Šéfredaktorka: Milena Hübschmannová
Výkonné redaktorky: Lada Viková a Helena Sadílková
Technický redaktor: Peter Wagner
Sazba: Petr Teichmann
Tisk: PBtisk, Příbram

Produkci zajišťuje nakladatelství G plus G, s.r.o.,
Biskupcova 78, 130 00 Praha 3
tel: 222 588 001, e-mail: gplusg@gplusg.cz, www.gplusg.cz

Náklad: 600 ks
Doporučená cena: 140 Kč
Roční předplatné: 280 Kč (včetně poštovného a balného)

ISSN 1210-8545
Evidenční číslo podle tiskového zákona: MK ČR E 6882

Nevyžádané rukopisy a fotografie se nevracejí. Obsah zveřejněných polemických článků nemusí být totožný se stanoviskem redakce. Podávání novinových zásilek povoleno Ředitelstvím pošt Praha č.j. NP 1360/1994 ze dne 24.6.1994.